RESTAURÁTORSKÁ ZPRÁVA

Akademie výtvarných umění v Praze
Ateliér restaurování výtvarných děl malířských
a polychromované plastiky
škola doc. Adama Pokorného
2026

avu

Název: Křídlo archy průhonické
Autor: Mistr Budňanského oltáře (dílna)
Datace: 90. léta 15. století
Technika:
Rozměry: 144,5 x 46,5 cm
Majitel: NG v Praze
Inv. č.: O 1335

Datum převzetí:

Vedoucí pedagog: doc. MgA. Adam Pokorný
Odborný dohled: odb. as. Markéta Pavlíková, Akad. mal.

Práci provádí: Anna Loudová, studentka 6. ročníku v ateliéru Restaurování výtvarných děl malířských a polychromované plastiky

POPIS DÍLA

Jedná se o jedno z oboustranných křídel Průhonického oltáře. Oboustranné malby jsou provedeny na dvou deskách, které jsou pomocí drážek ukotvené v masivním rámu. Deska i rámy jsou zhotoveny z Lipového dřeva. Na straně, která by při sestavení oltáře byla vnitřní (tzv. sváteční) se nachází výjevy Narození Krista a Klanění Tří králů. Na protější straně jsou výjevy zobrazující zmrtvýchvstání Krista a nanebevzetí Krista. Pozadí výjevů vnitřní strany desky je zlaté a zlatou barevnost mají i rámy s profilací. Pozadí výjevu vnější strany bylo stříbřené, dnes už je vlivem degradace viditelná převážně křídová vrstva. Rámy vnější strany oltáře jsou černé se zeleným květinovým motivem. Zkosená lišta rámující výjevy je opatřena červenou polychromií.

STAV DÍLA PŘED RESTAUROVÁNÍM

Dřevěné desky i rámy se jeví jako stabilní. Na rámech se místy objevují defekty, kde došlo ke ztrátě malby i podkladu. Jsou zde i místa, kde došlo k uvolnění vrstev, ne však ke ztrátě polychromie. Některé uvolněné fragmenty byly při předešlém restaurování upevněny pomocí vosku. V plochách malby jsou vrstvy stabilní a i přes přítomnost krakeláže nedochází ve větší míře k jejímu oddělení od podkladu (pouze lokálně fragmentálně).V minulosti však podle velikosti přítomných druhotných tmelů došlo i ke ztrátě malby v poměrně rozsáhlých oblastech (šat nejmladší krále na výjevu Klanění Tří králů). Místa v minulosti vytmelená byla následně retušována. Na pozadí výjevu Klanění Tří králů, které bylo původně zlacené na poliment byla v minulosti aplikována zlatá přemalba, která u výjevu Narození Krista chybí. K přemalbě bylo přistoupeno pravděpodobně z důvodu rozsáhlé degradace pokovené plochy. K velkým ztrátám pokovení došlo i v pozadí výjevů na stříbřeném pozadí, kde se dnes opticky uplatňuje především křídový podklad a pouze fragmentálně stříbření a černé degradační produkty stříbra. Překvapivě dobře se zachovalo zlacení drobných předmětů (například koruny a dary na výjevu Klanění Tří králů). Rám desek byl v minulosti opatřen z obou stran přemalbami. Jak malba tak rámy se nacházejí pod silným souvrstvým laků s příměsí vosku a vrstvou nečistot.

NÁVRH NA RESTAUROVÁNÍ

1. vstupní fotografická dokumentace
2. průvodní restaurátorský průzkum
    a) rozptýlené viditelné světlo
    b) razantní boční nasvícení
    c) uv luminiscence
    d) ir snímek + falešná barevnost
    e) uv fotografie + falešná barevnost
    f) rtg snímek
3. konsolidace
4. snímání povrchových nečistot
5. snímání nepůvodních lakových vrstev
6. snímání retuší a přemaleb
7. odstaranění starých nevyhovujících tmelů
8. vytmelení defektů
9. retušování akvarelovými barvami
10. aplikace ochranné lakové vrstvy
11. retušování pryskyřičnými barvami Gamblin
12. aplikace závěrečné ochranné lakové vrstvy

POSTUP RESTAUROVÁNÍ

Nejprve byl vypracován vstupní restaurátorský průzkum zahrnující optický průzkum a odběr vzorků pro laboratorní rozbor.

Místa s uvolněnou malbou byla po předvlhčením isooktanem konsolidována 5% želatinou a zažehlena.

Nejdříve byly povrchové nečistoty z rámů i maleb odstraněny na sucho pomocí polyuretanových houbiček. Po zkouškách rozpustnosti nečisot se ukázalo, že v tomto případě nejsou vodní systémy pufrovaných roztoků účinné. Nečistoty byly totiž pravděpodobně navázány do voskové vrstvy na povrchu a pro jejich odstranění byl tak nejúčinnější Whitespirit. Tato metoda byla použita pro rámy i pro plochu maleb.

Poté bylo přistoupeno ke zkouškám rozpustnosti lakových vrstev. Jako nejúčinnější se ukázala směs isooktanu s ethanolem v poměru 6:4 (IE4). Tato rozpuštědlová směs částečně atakovala i retuše, pro ideální výsledek bylo ovšem nutné ji zahustit do rozpouštědlového SSG gelu. Ten umožnil prodloužený kontakt retuše s rozpouštědlem. Gel byl aplikován na dobu 10 minut a následně zamýván IE4. V některých oblastech bylo zapotřebí gel aplikovat opakovaně, aby došlo k úplnému odstranění retuší.

Přemalba na zlaceném pozadí byla snímána také pomocí rozpouštědlové směsi IE4. K jejímu sejmutí bylo přistoupeno na základě konzultace se zástupkyní z NG. Při této konzultaci bylo zároveň sjednáno, že nedojde k odstranění přemaleb z rámů (na základě provedených sond a laboratorního průzkumu vzorků, bylo zjištěno možné pouze fragmentární dochování původní polychromie).

Nepůvodní tmely byly odstraněny a byly nahrazeny novými klihokřídovými tmely. Před retušováním byly tyto tmely opatřeny izolační vrstvou laku. K retuši byly použity akvarelové barvy. Původní retuše byly buď sumární nebo v přípádě menších defektů napodobivé. Pro nové byla zvolena metoda čárkované retuše, která je při pohledu zblízka jasně rozpoznatelná od originálu.

Deska I. - viditelné rozptýlené světlo (VIS)

Deska I. - razantní boční nasvícení zleva (RBN L)

Deska I. - razantní boční nasvícení zprava (RBN P)

Deska I. - UV luminiscence (UVL)

Deska I. - RTG

Deska I. - VIS

Deska I. - RBN L

Deska I. - RBN P

Deska I. - UVL

Klanění tří králů (Deska I.) - VIS

Klanění tří králů (Deska I.) - RBN L

Klanění tří králů (Deska I.) - RBN P

Klanění tří králů (Deska I.) - UVL

Klanění tří králů (Deska I.) - RTG

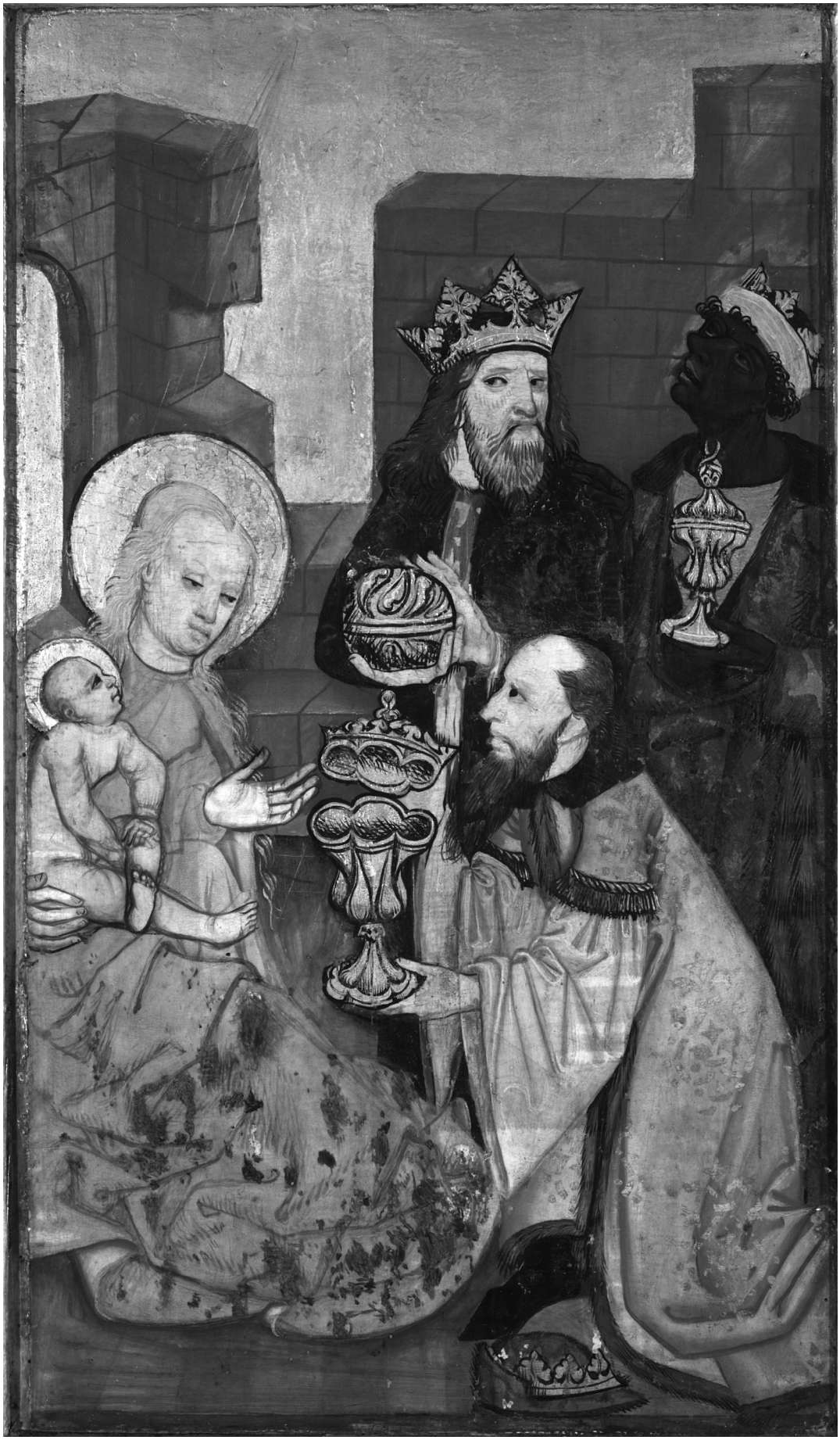

Klanění tří králů (Deska I.) - IRF

Klanění tří králů (Deska I.) - IRFC

Klanění tří králů (Deska I.) - UVFC

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - VIS

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - RBNL

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - RBNP

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - UVL

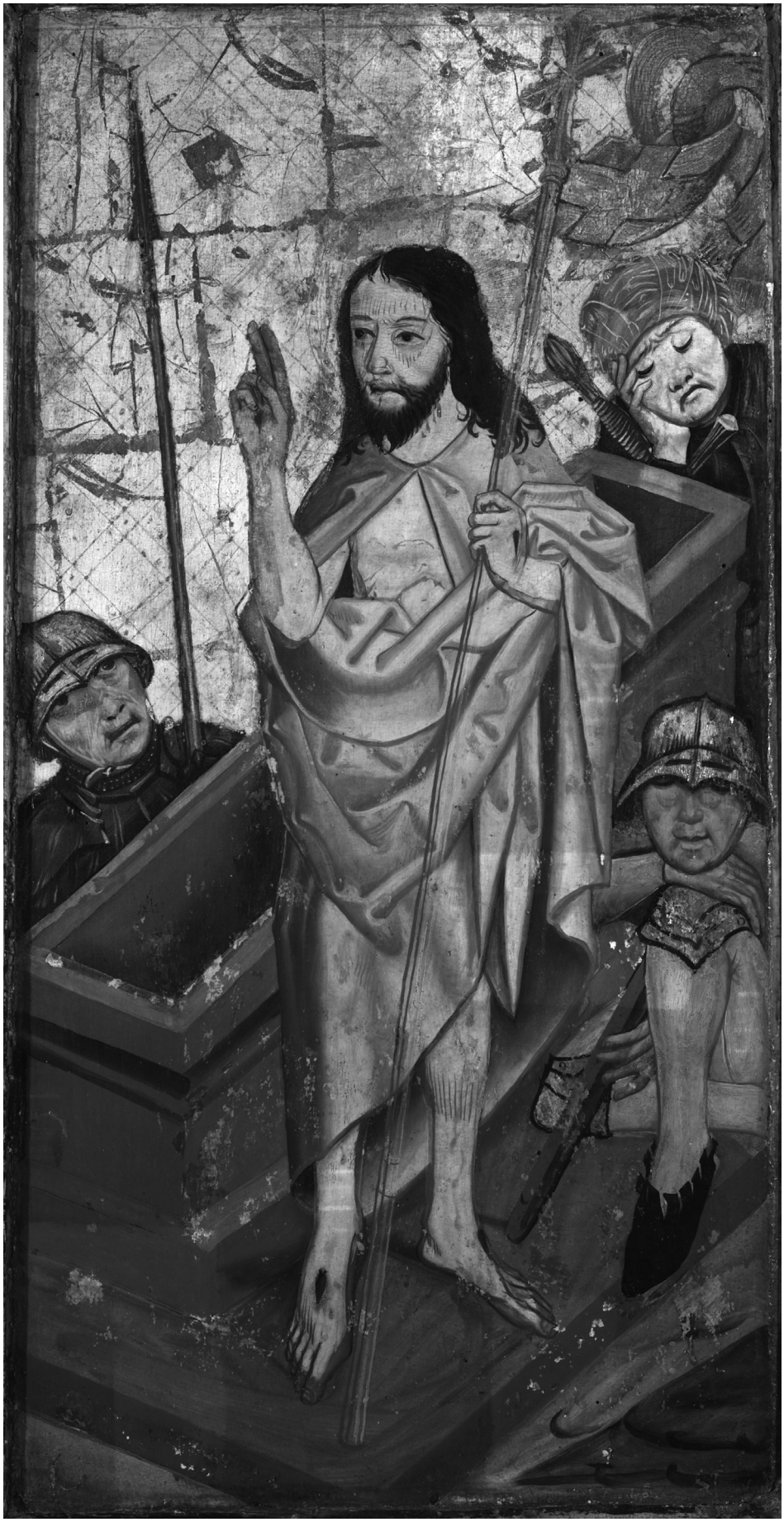

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - IRF

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - IRFC

Zmrtvýchvstání Krista (Deska I.) - UVFC

celek - rtg snímek

Test hydrofobity povrchu malby pomocí kapky vody

Test hydrofobity povrchu malby pomocí kapky vody

Zkouška snímání povrchových nečisot pomocí white spiritu

Zkouška snímání povrchových nečisot pomocí white spiritu (UVL)

Celek po snímání povrchových nečistot se sondami snímání lakových vrstev

Celek po snímání povrchových nečistot se sondami snímání lakových vrstev (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4)

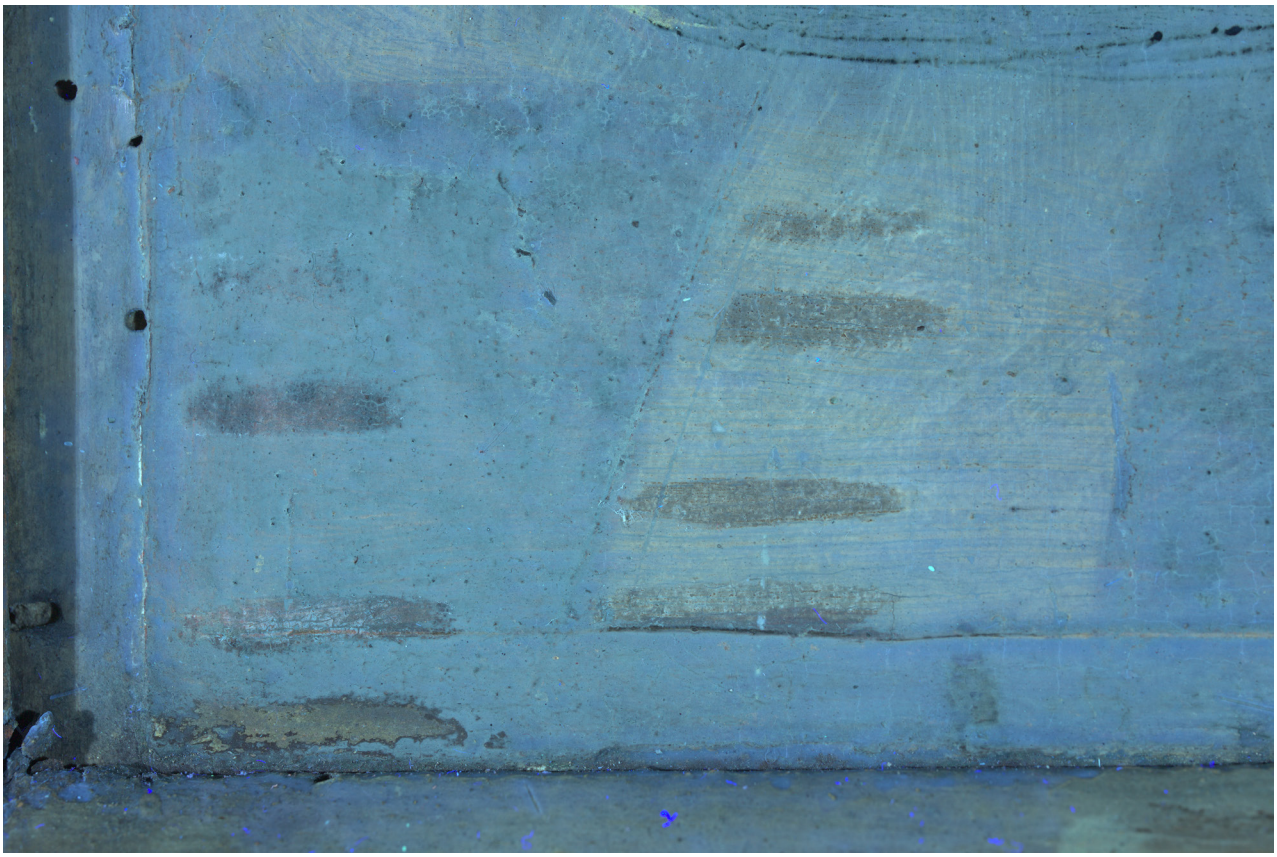

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev a přemaleb na zlaceném pozadí a svatozářích

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev a přemaleb na zlaceném pozadí a svatozářích (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev a přemaleb na zlaceném pozadí

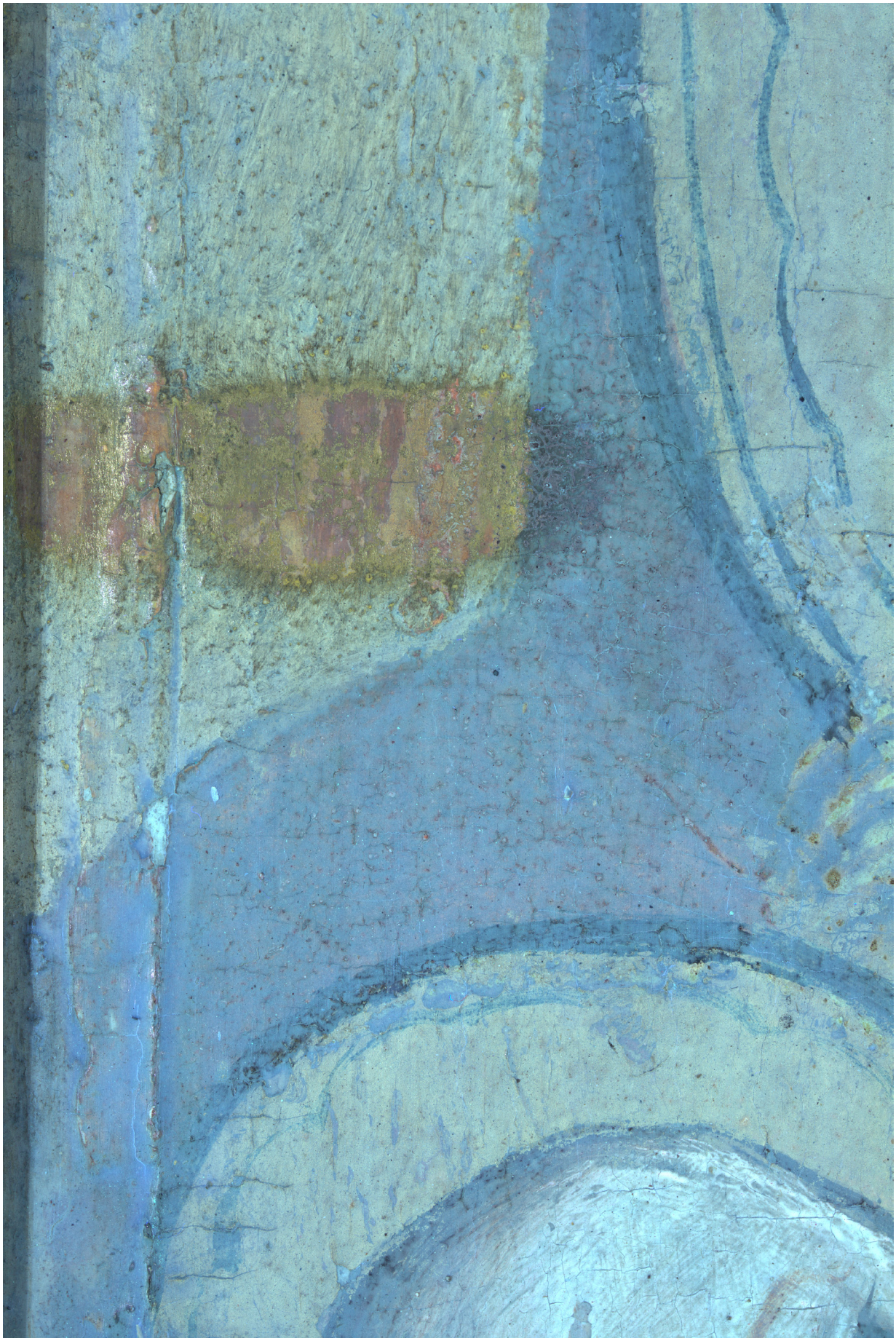

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev a přemaleb na zlaceném pozadí (UVL)

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev a přemaleb na zlaceném pozadí

Zkoušky rozpustnosti lakových vrstev a přemaleb na zlaceném pozadí (UVL)

Celek po snímání lakových vrstev a retuší s negativními sondami

Celek po snímání lakových vrstev a retuší s negativními sondami (UVL)

Detail snímání retuše

Detail snímání retuše (UVL)

Detail snímání retuší

Detail snímání retuší (UVL)

Detail negativní sondy

Detail negativní sondy (UVL)

Detail po sejmutí retuší (razantní boční nasvícení)

Detail po sejmutí retuší (razantní boční nasvícení)

Detail po sejmutí retuší

Celek po sejmutí retuší

Celek po sejmutí retuší (UVL)

Celek po sejmutí přemaleb na svatozáři

Celek po sejmutí přemaleb na svatozáři (UVL)

Celek po sejmutí přemaleb na svatozáři

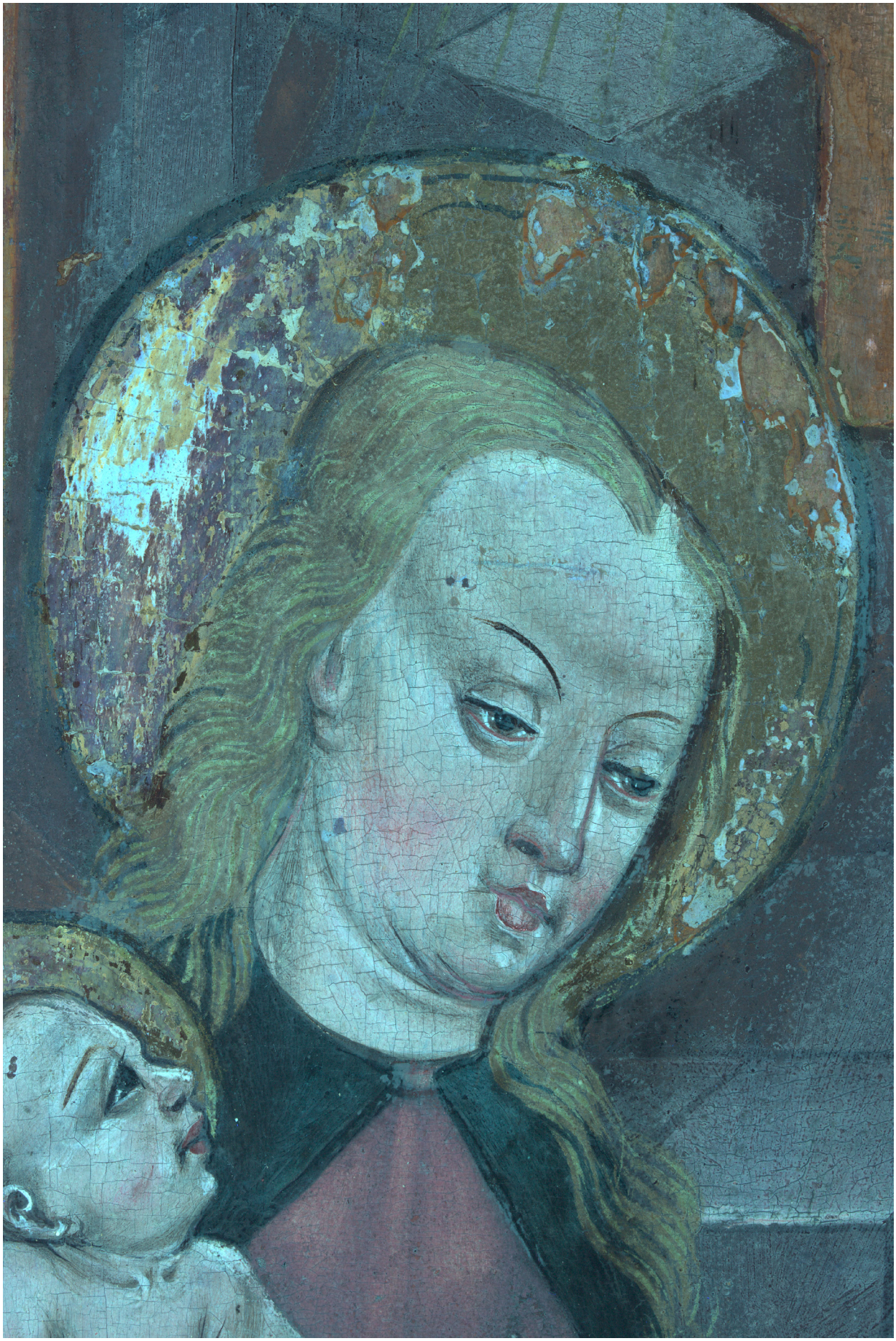

Celek po sejmutí přemaleb na svatozáři (UVL)

Zkoušky snímání nečistot a laku ze zlaceného rámu (white spirit, shellsol A, toluen)

Zkoušky snímání nečistot a laku ze zlaceného rámu (white spirit, shellsol A, toluen) (UVL)

Zkoušky snímání nečistot ze zlaceného rámu (white spirit, shellsol A, toluen)

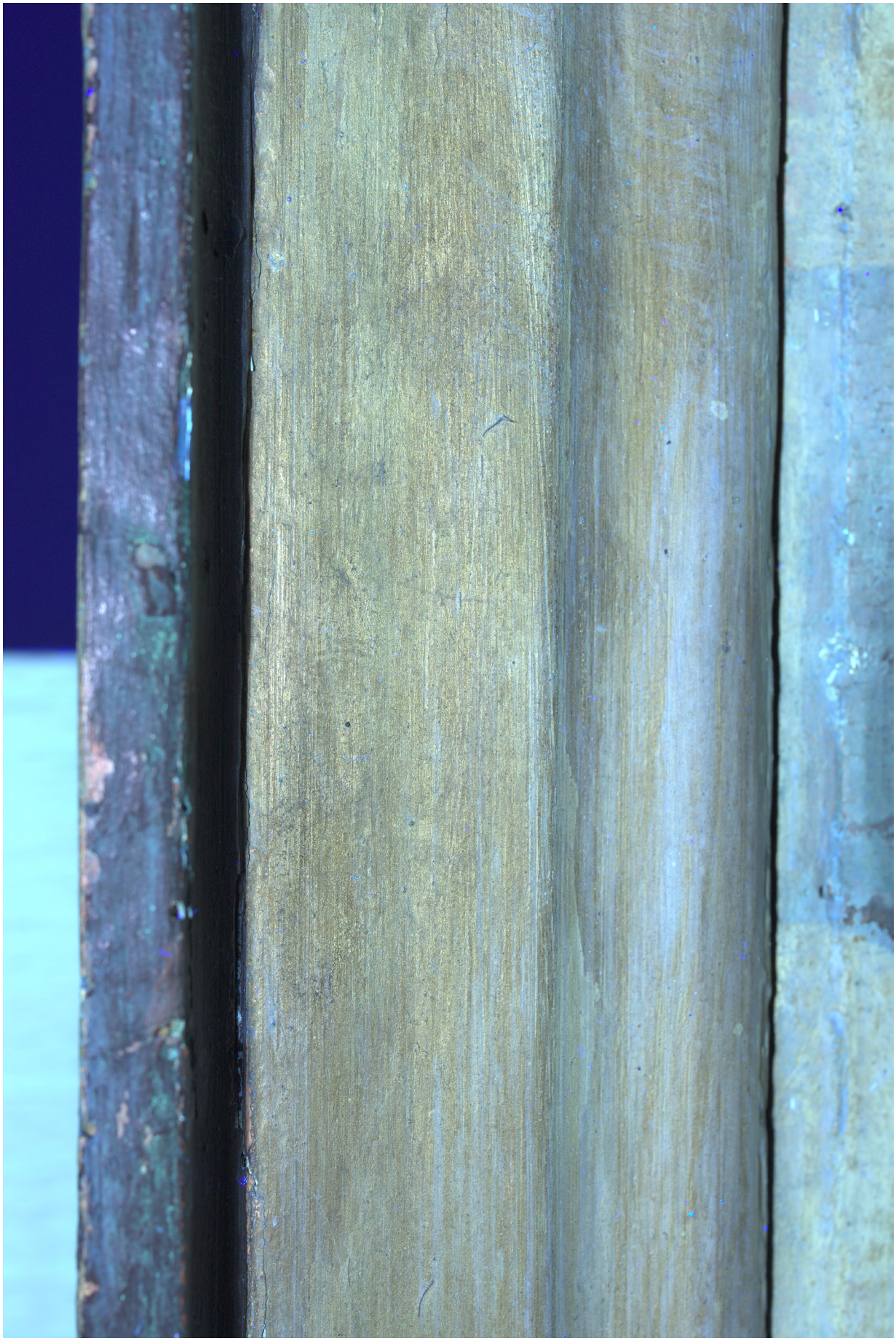

Zkoušky snímání nečistot ze zlaceného rámu (white spirit, shellsol A, toluen) (UVL)

Sondy pod přemalby zlaceného rámu

Sondy pod přemalby zlaceného rámu (UVL)

Celek po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Celek po vytmelení

Celek po vytmelení (razantní boční nasvícení)

Celek po retuši akvarelovými barvami

Celek po retuši akvarelovými barvami (UVL)

Celek se sondami snímaání lakových vrstev a retuší

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (IE1 až IE4) (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev

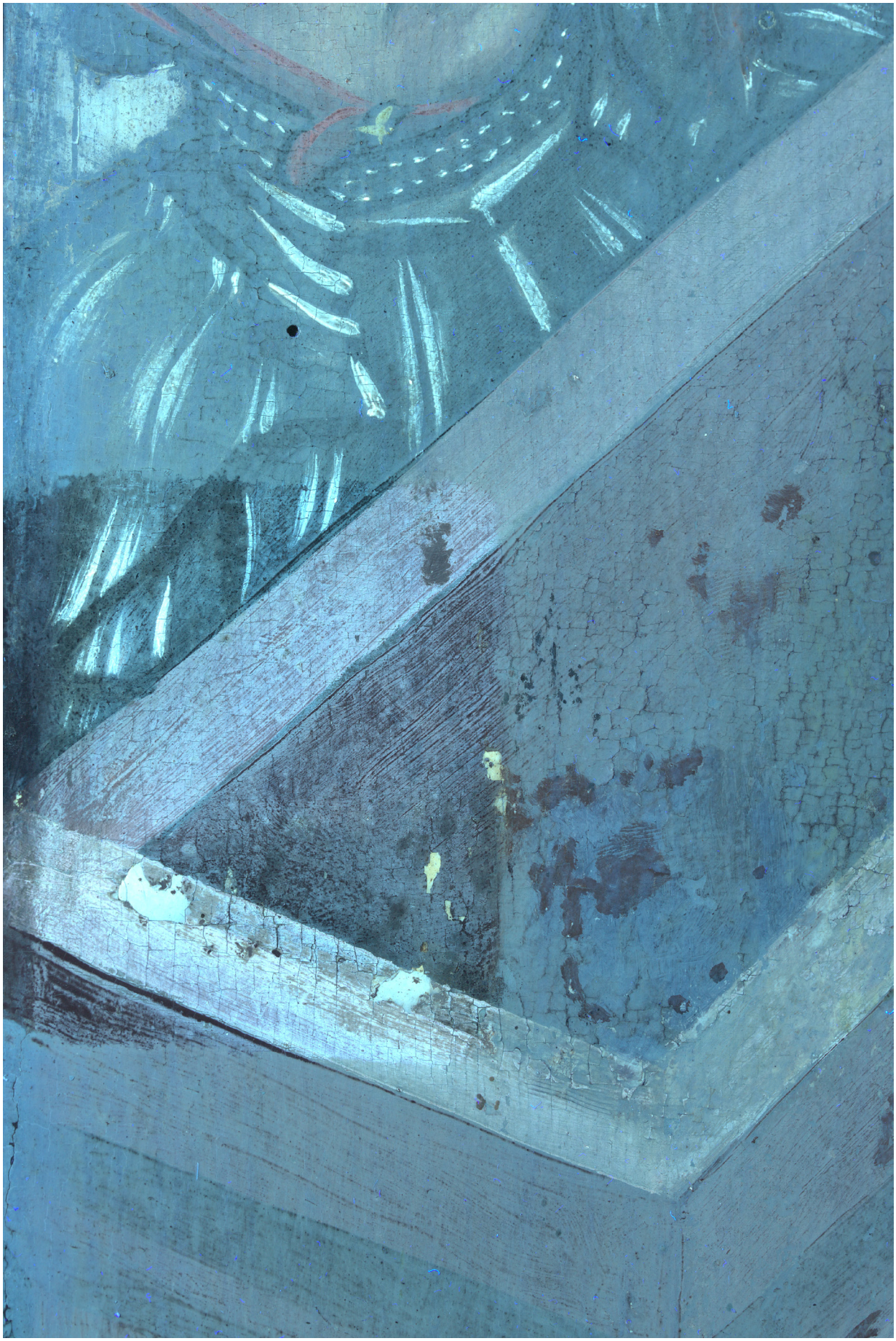

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev

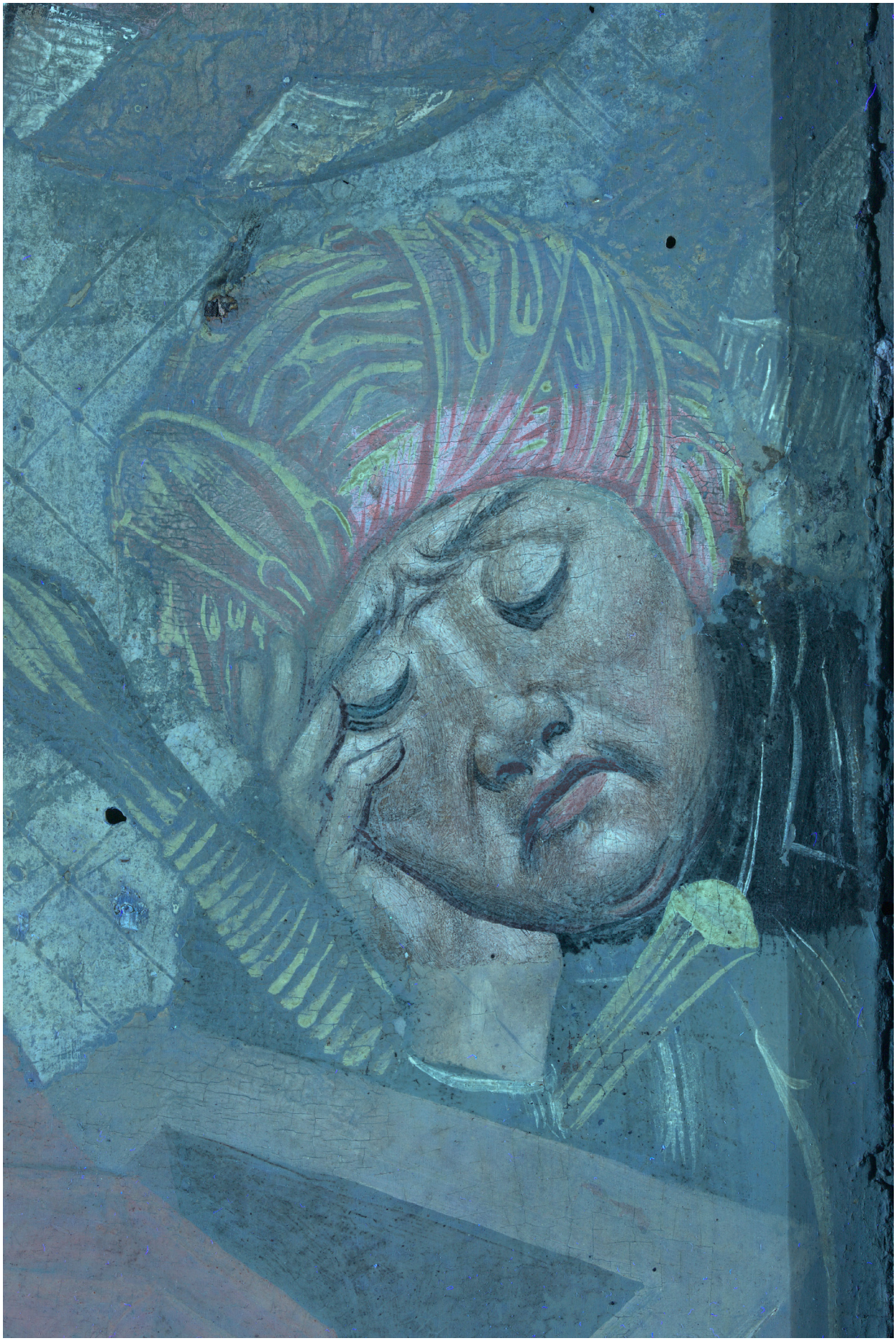

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev

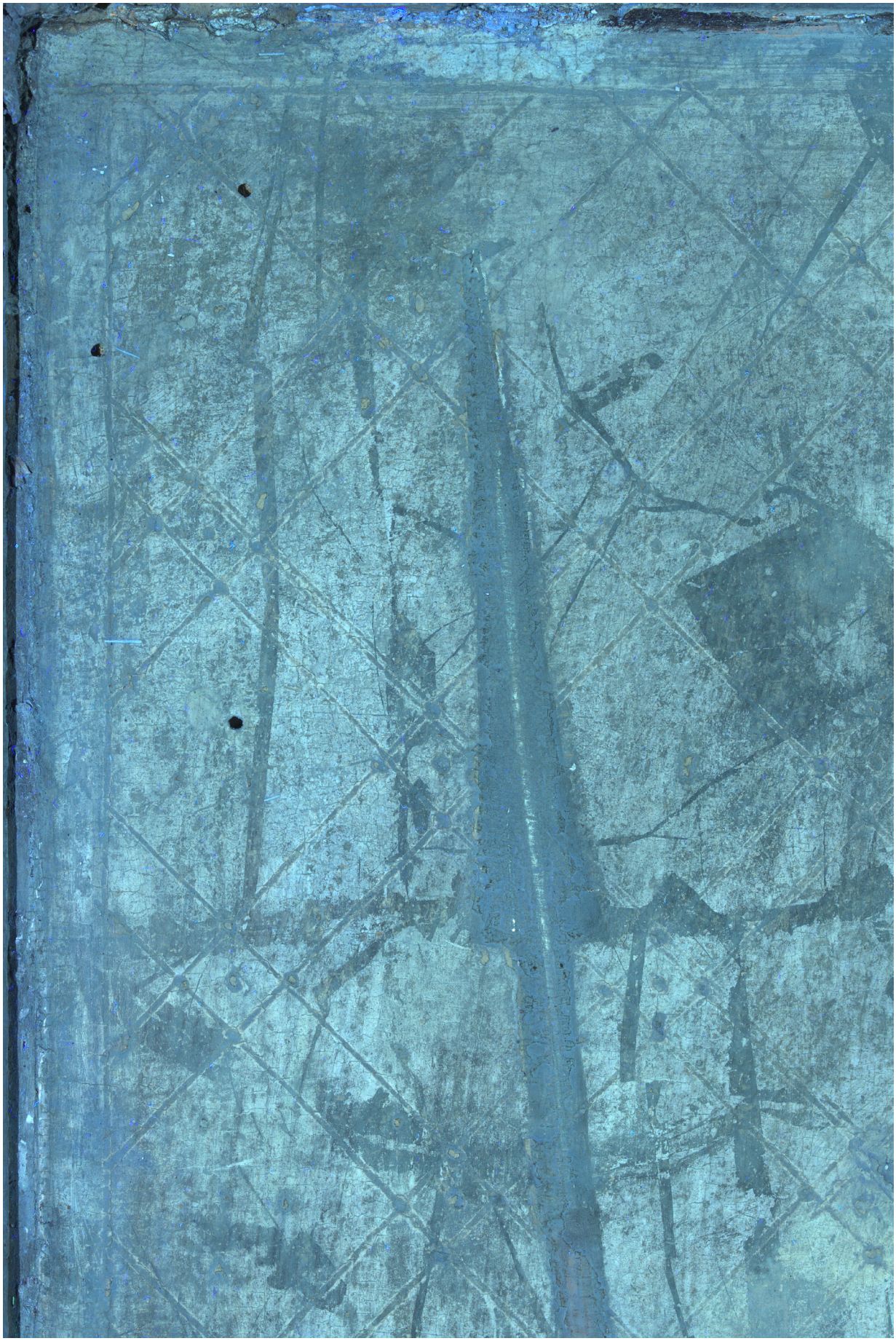

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (UVL)

Detail zkoušek snímání lakových vrstev

Detail zkoušek snímání lakových vrstev (UVL)

Deatil negativní sondy

Deatil negativní sondy (UVL)

Zkoušky snímání lakových vrstev na rámu (white spirit, shellsol A)

Zkoušky snímání lakových vrstev na rámu (white spirit, shellsol A) (UVL)

Zkoušky snímání lakových vrstev na rámu

Zkoušky snímání lakových vrstev na rámu (UVL)

Celek po sejmutí lakových vrstev a retuší

Celek po sejmutí lakových vrstev a retuší (UVL)

Detail po sejmutí lakových vrstev a retuší

Detail po sejmutí lakových vrstev a retuší

Detail po sejmutí lakových vrstev a retuší

Celek po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

Detail po odstranění nevyhovujících tmelů

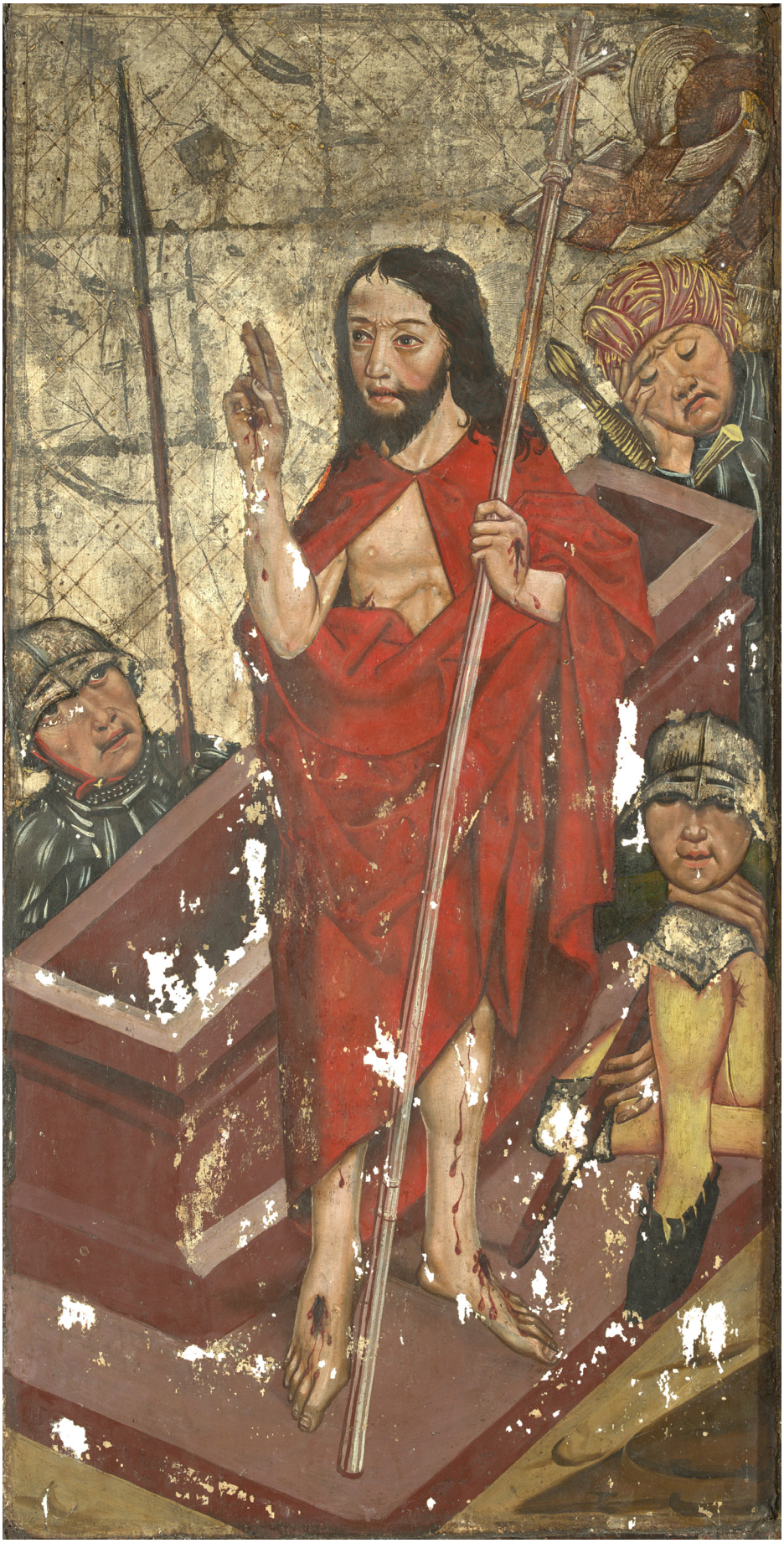

Celek po vytmelení

Celek po vytmelení (razantní boční nasvícení)

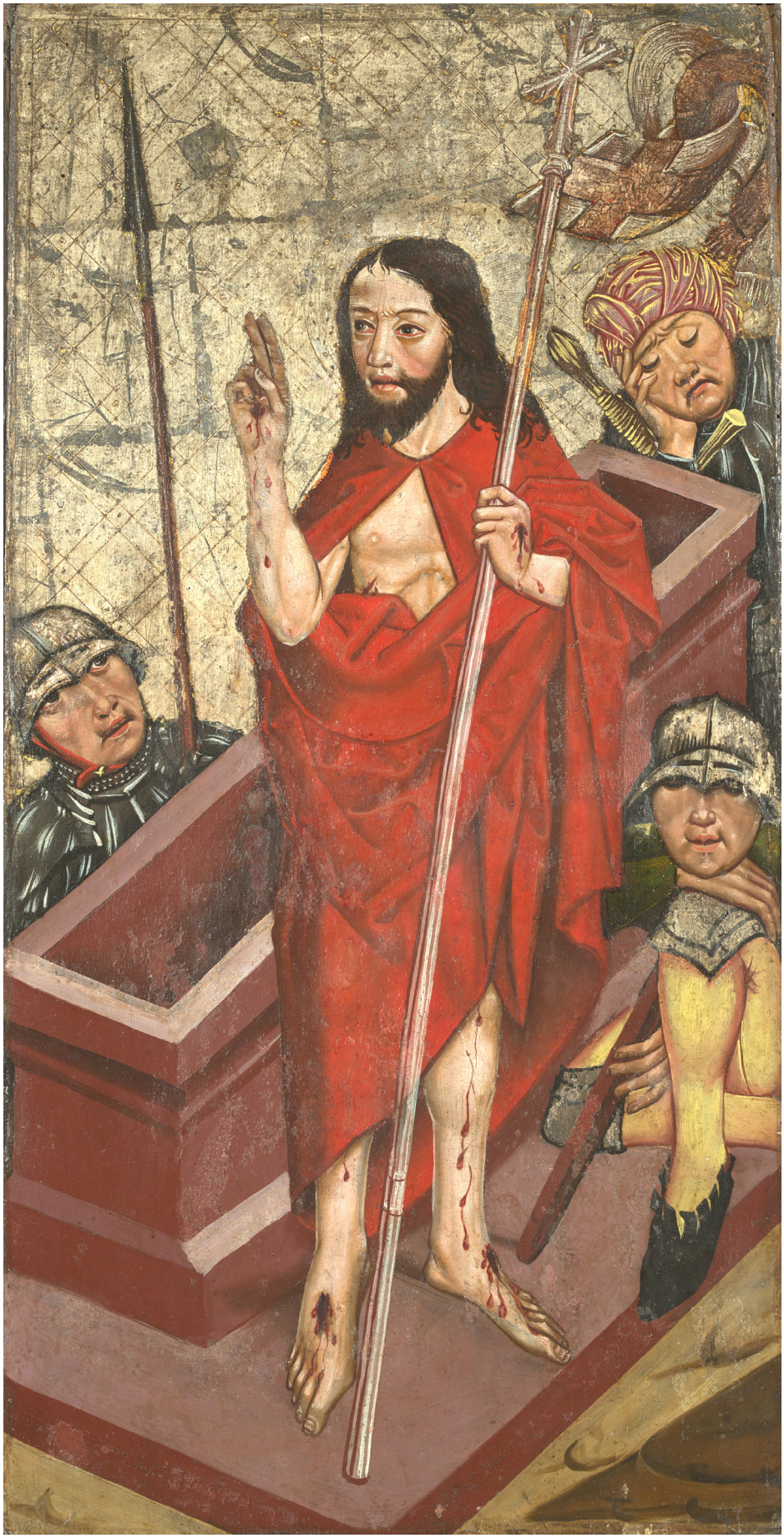

Celek po retuši akvarelovými barvami

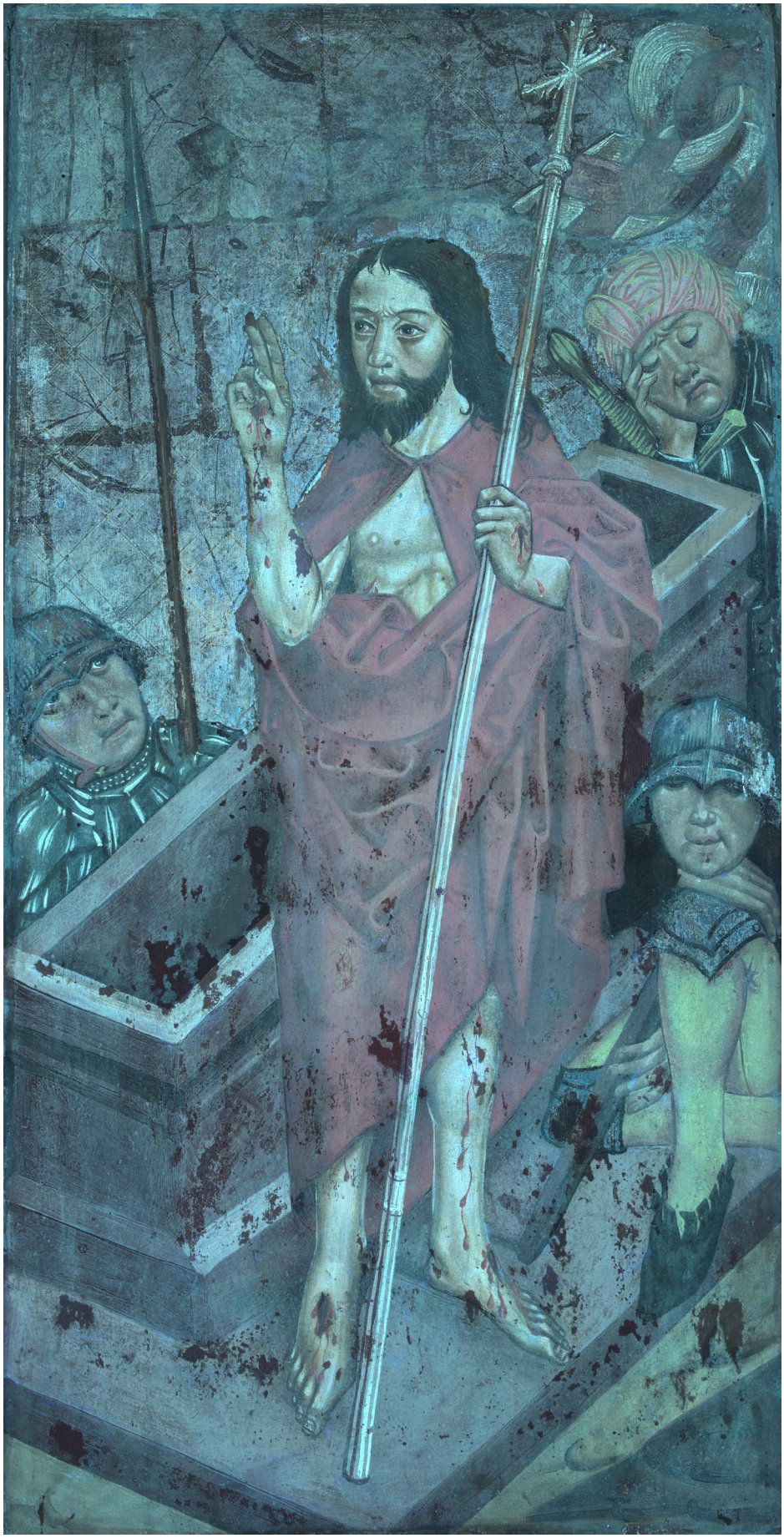

Celek po retuši akvarelovými barvami (UVL)

celek - snímek kamerou Osiris

celek - snímek kamerou Osiris

celek - snímek kamerou Osiris

celek - snímek kamerou Osiris